

<https://doi.org/10.59911/conf.2023.10>

УДК 553.99 (477)

СУЧАСНИЙ СТАН ГАЛУЗІ З ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ В УКРАЇНІ

**Коваль Д.М.¹, Кузьманенко Г.О.², Охоліна Т.В.²,
Ремезова О.О.²**

¹ТОВ «Західкапіталінвест», Рівне, daniel.of.volyn@gmail.com

²Інститут геологічних наук НАН України, м. Київ, geology7@ukr.net;
svilya@ukr.net; elena.titania2305@gmail.com

Поклади бурштину в Україні з часу їх виявлення та експлуатації перебувають у складному становищі, яке зумовлено комплексними нормативно-правовими проблемами, корупцією, незаконним видобутком та спробами політиків реформувати та реанімувати галузь при відсутності фахового розуміння обстановки. На сьогоднішній день в сфері користування бурштиноносними надрами утворюється «ідеальний шторм», що знищить зародки легального видобутку українського бурштину та поверне нас до статусу контрабандного сировинного придатку польського бурштинового ринку. В матеріалі аналізуються основні негативні фактори надрокористування, сучасний стан галузі, пропонується дорожня карта для реформування галузі.

Ключові слова: бурштин, геологорозвідка, законодавство, видобуток, бурштиноносні надра.

CURRENT STATE OF THE AMBER MINING INDUSTRY IN UKRAINE

**Koval Danylo¹, Kuzmanenko Halyna², Okholina Tetiana²,
Remezova Olena²**

¹LLC «Zahidcapitalinvest», Rivne, daniel.of.volyn@gmail.com

²Institute of Geological Sciences, NAS of Ukraine, Kyiv, geology7@ukr.net;
svilya@ukr.net; elena.titania2305@gmail.com

Since the discovery and exploitation of amber deposits in Ukraine, the situation around them remain in a difficult situation, which was created by complex regulatory and legal problems, corruption, illegal mining and attempts by politicians to reform and resuscitate the industry in the absence of professional understanding of the situation. Today, a "perfect storm" is forming around amber mining industry, which will negate progress around legal mining of Ukrainian amber and return it to the status of a contraband appendage of the Polish amber market. The article analyzes the main negative factors of subsoil use, the current state of the industry, proposes a road map for reforming the industry.

Keywords: amber, geological exploration, laws, mining, amber-bearing subsoil.

Україна займає друге місце у світі за покладами бурштину сукциніту, проте український бурштин так і не став відомим брендом та товаром, а більшість придатних для промислової розробки родовищ розграбовані старателями. Депресивні поліські села та громади втратили потенціал надр та можливості для розвитку та росту.

На підставі аналізу супутникових знімків та відомостей Держлісагенства [9], за оцінкою авторів, видима пошкоджена незаконним видобутком площа складає 6 927 га (S). Припустимо наступні параметри: мінімальний вміст бурштину при якому рентабельний нелегальний видобуток – 25 г/м³ (с), середня потужність бурштиноносних порід – 2 м (h), коефіцієнт вилучення бурштину з надр комбінованим методом – 0,89 (k) [18].

$$Q_{\text{бурштину}} = S * c * h = 69\,270\,000 \text{ м}^2 * 25 \frac{\text{г}}{\text{м}^3} * 2 \text{ м} \\ = 3463,5 \text{ тон}$$

$$Q_{\text{вилучений}} = Q_{\text{бурштин}} * k = 3463,5 \text{ т} * 0,89 = 3082,5 \text{ тон}$$

Навіть при таких скромних параметрах бурштиноносності, наша держава втратила щонайменше 3082,5 тон бурштину та 6927 га родовищ та проявів різного масштабу. В грошовому еквіваленті на сьогоднішній день при вартості 1 кг бурштину у 10735,8 грн [19] втрачено сировини на 33,1 млрд грн. Болючим є не стільки втрата коштів, скільки втрата цілої потенціальної індустрії, міжнародного визнання, культури обробки та використання, робочих місць і т.д. Офіційно розвідана ресурсна база бурштину України Прип'ятського бурштиноносного басейну (Київська, Житомирська, Рівненська, Волинська області) становить 1428,5 тон (станом на 2018 рік). На підставі наведених фактів можна зробити висновок про те, що всі відомі родовища вже постраждали від незаконного видобутку бурштину, потребують переоцінки, а старателі значно випередили вітчизняних геологів у об'ємах, площах і масштабах розвідки. Бурштиновий шлях України загубився серед розмитих помпами боліт та перекопаних лісів Полісся.

Для того щоб краще зрозуміти, що стало основними факторами, що спричинили цю катастрофу, необхідно виділити всі спроби держави освоїти та реформувати галузь. Авторами умовно виділено 4 етапи організаційно-правового освоєння бурштинових надр:

1. **Період 1994-2016 рр.** У цей час держава розвідувала бурштинові надра, вкладаючи кошти у пошук та підготовку до промислового освоєння бурштинових об'єктів. Протягом цих років геологічне вивчення південно-західної частини Прип'ятського бурштиноносного басейну проводила Рівненська геологічна експедиція ПДРГП „Північгеологія”, яка продовжила пошукові та пошуково-оцінювальні роботи, розпочаті в свій час ОП „Кварцсамоцвіти” та Київською ГРЕ:

- 1992-1999 рр. проведено попередню розвідку на Південній ділянці родовища «Вільне». В 2000 р. попередньо розвідані запаси бурштину Південної ділянки апробовані в ДКЗ України (протокол № 560 від 29 серпня) кількості 12 343 кг за категорією С₂. Відзначено наявність перспективних ресурсів бурштину в межах родовища «Вільне» категорії Р₁ в кількості – 105 т [10].

- За матеріалами проведених пошукових робіт геологами експедиції в 1998-2002 рр. [15] було виявлено 17 бурштинових проявів та проведено їх розділення за ступенем перспективності, а також було виконане мінерагенічне районування на бурштин.

- Пошуково-оцінювальні роботи на перспективних проявах, виділених за результатами пошукових робіт експедиції (Вирка, Володимирець Східний) та Київської ГРЕ (Дубівка, Жовкіні, Володимирець). В процесі проведених робіт відкрито родовище „Володимирець Східний” [4].

- З 2001 року експедицією також було продовжено пошуки бурштину в межах Клесівської, Барашівської та Дубровицької бурштиноносних зон, розпочатих ОП „Кварцсамоцвіти” і в 1995 р. переданих ПДРГП „Північгеологія”. За результатами звіту, який завершено в 2010 р. [14], підтверджено перспективність двох проявів – Олексіївка та Томашгород Клесівської бурштиноносної зони.

- З 2004 р. по 2015 р. Рівненською ГЕ проводилося геологопрогнозне картування на бурштин масштабу 1: 200 000.
- В 2006-2009 рр. Рівненською експедицією проведено пошуки та ревізію площ незаконного видобутку бурштину в Рівненській області [17].

Поштовхом до створення методичної інструкції по геологічному вивченню бурштину [5] стали «численні помилки, перекручування, хибні методики та інтерпретації» [16] ОП «Кварцсамоцвіти» під час геолого-економічної оцінки родовища бурштину «Вільне». Помилки були настільки суттєвими, що комісія ДКЗ у протоколі «внесла питання щодо доцільності надання ліцензії на проведення геологорозвідувальних робіт ОП «Кварцсамоцвіти»» [16]. Інструкція передбачала методи, які були актуальні для 2003 р. та орієнтувались на дослідження за рахунок державного замовлення.

На кінець 2016 р. до Держгеонадр було подано 122 заявки на геологічне вивчення та видобуток бурштину. За рік подавалось від 10 до 40 заявок, з яких лише 0-3 отримують ліцензії.

Незаконний видобуток бурштину в різних масштабах тривав протягом цього часового проміжку, проте найінтенсивніший старательських видобуток розпочався після Революції гідності у 2014 році в період політичної нестабільності. Відкрились такі великі «клондайки» як Жовкинi, Мульчиці, Вовчицьк, Гальбин, Мохи, Обище, Корабель, Вільне, Кухітська Воля і т.д. Саме тоді українські старателі, «скупи» та інші зацікавлені особи дізнались про великий попит на бурштин на китайському ринку. Попит перевищував пропозицію в рази, незаконно видобутий бурштин скуплявся за будь-яку ціну та десятками тон переправлявся за кордон. Україна в очах європейського ринку бурштину перетворилась у вогнище контрабанди. Відсутність спроб лібералізувати та легалізувати видобуток бурштину і організувати боротьбу з нелегальною торгівлею та збутом сировини негативно вплинули на всю бурштинову галузь через демпінг цін.

Упродовж 16-17 рр. українські підприємства видобули всього 5669 кг бурштину.

2. Період 2016-2019 рр. Першою спробою владнати ситуацію з наростаючим незаконним видобутком бурштину та його прямим наслідком – пошкодженими землями та надрами був пілотний проект затверджений постановою КМУ №1063 від 30 листопада 2016 року [11]. Керуючись постановою, Держлісагенство затвердило перелік земель, порушених внаслідок незаконного видобутку бурштину [9]. Правом розробки цих площ володіли два державних підприємства – ДП «Укрбурштин» ПАТ «ДАК «Українські поліметали»» та ДП «Бурштин України». В рамках пілотного проекту без аукціону надавався особливий вид надрокористування «геологічне вивчення, в тому числі дослідно-промислова розробка бурштину, на землях лісгосподарського призначення, порушених внаслідок незаконного видобування бурштину, механізм рекультивациі яких встановлено Порядком реалізації пілотного проекту щодо рекультивациі земель лісгосподарського призначення, порушених внаслідок незаконного видобування бурштину, затвердженим Кабінетом Міністрів України» [12]. Головними особливостями цього пілотного проекту були [11]:

- дослідно-промислова розробка з 100% вилученням;
- захист запасів відбувався після закінчення видобутку на ділянці;
- державні підприємства в сфері управління Держлісагенства, в межах яких були визначені пошкоджені незаконним видобутком ділянки були змушені укладати договори про видобуток та рекультивацию з державними підприємствами;
- оптимізована програма робіт під надра пошкоджені внаслідок незаконного видобутку (табл. 1).

Результатом роботи пілотного проекту за 2016–2021 рр. стало банкрутство ДП «Укрбурштин» ПАТ «ДАК «Українські поліметали»» та приватизація ДП «Бурштин України». Жоден гектар пошкоджених земель не потрапив у спеціальні дозволи, а кредиторська заборгованість, що виникла внаслідок інвестицій у проектну документацію (ОВД і проект рекультивациі розроблялись до моменту отримання спецдозволу) і технічні засоби підкосила фінансове здоров'я державних підприємств.

Таблиця 1. Приклад програми робіт пілотного проекту на 5 років

№ п/п	Види робіт та витрат	Строк проведення робіт
1.	Складання проектно-кошторисної документації на проведення геологорозвідувальних робіт	II кв. 2020 р.
2.	Буріння пошукових свердловин: встановлення загальних закономірностей геологічної будови родовища, визначення перспектив ліцензійної площі, встановлення прогнозних ресурсів корисних копалин (у разі необхідності); буріння розвідувальних/експлуатаційних свердловин: оконтурення родовища, деталізація геологічної будови, вивчення якісних і кількісних параметрів корисної копалини, обґрунтування підрахунку запасів (у разі необхідності)	II кв. 2020 р. – II кв. 2025 р.
3.	Комплекс геологорозвідувальних робіт: геологічне обслуговування бурових робіт, відбір проб із керну свердловин, гідрогеологічні дослідження тощо	II кв. 2020 р. – II кв. 2025 р.
4.	Лабораторні і технологічні випробування: проведення фізико-механічних досліджень кернових проб, гранулометричні і літологічні аналізи, повні мінералогічні аналізи, хімічні і спектральні аналізи, радіаційно-гігієнічна оцінка сировини та відкладів продуктивної товщі	I кв. 2024 р.
5.	Складання та затвердження у встановленому порядку проекту дослідно-промислової розробки	IV кв. 2020 р.
6.	Дослідно-промислова розробка	IV кв. 2020 р. - II кв. 2025 р.
7.	Камеральні роботи: складання геологічного звіту, підготовка матеріалів і складання ТЕО постійних кондицій	I кв. 2024 р. – I кв. 2025 р.
8.	Затвердження запасів корисної копалини	II кв. 2025 р.

Виною цьому стала, в першу чергу, корупція та бюрократія. Держгеонадра відмовляли у наданні спецдозволу до тих пір, доки у 2019 році не були внесені зміни у кодекс про надра, які повністю прибрали вид користування надрами створений під цей проект, що по суті стало його остаточним кінцем.

Через насичення ринку Китаю дешевою контрабандною українською сировиною в кінці 2017 р. відбувся поступовий

обвал цін, проте незаконний видобуток продовжував існувати, хоч і в менших масштабах і вже на виявлених «клондайках».

В цей період офіційний видобуток бурштину був дуже низьким, а у 2018 р. видобутку не було взагалі. Державні замовлення на геологорозвідувальні роботи припинились, почались перші апробації і камеральні геолого-економічні оцінки.

В ці роки підприємство КП «Волиньприродресурс» отримало спеціальних дозволів на видобуток бурштину площею 51524,7 га [22], тим самим монополізувавши поклади бурштину у Волинській області. Родовища бурштину в Житомирській області були отримані без аукціонів різними підприємствами з метою геологічного вивчення в т.ч. ДПР: Тетерівська 906 га; Зимухінська 1511,3 га; Стрілка 1021,1 га; Козюлівська 10670 га; Правобережна 3405,50 га; Замисловицька 823 га. На території Рівненської області шляхом апробації отримані ліцензії на видобуток на родовищах Каноничі та Томашгород. Більшість з них так і залишились «сплячими».

Станом на листопад 2018 року десятьом підприємствам видані 18 спецдозволів.

3. Період 2019-2023 рр. Верховна Рада України 19 грудня підтримала у другому читанні законопроект №2240 про врегулювання видобутку бурштину [2]. Особливостями цього законопроекту стали:

- єдиний дозвіл на розвідку з правом видобутку бурштину на 5 років на ділянки до 10 га через електронні аукціони ProZorro.
- початкова ціна продажу на аукціоні спецдозволу на видобуток бурштину становитиме 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (34000 грн) за 1 га землі.
- кримінальна відповідальність за незаконний видобуток, збут, придбання, передачу, переписання, переробку корисних копалин, законність яких не підтверджується відповідними документами.
- зниження ставки рентної плати на видобуток бурштину з 25% до 10%.
- Новий вид земельних відносин – типові угоди з землекористувачами або землевласниками.

Прозорі умови участі в електронних аукціонах та невисока вартість ліцензій викликали ажіотаж серед потенційних інвесторів, що стало позитивною зміною. У цей період придбано згідно інвестиційного атласу Держгеонадр 56 ліцензій у Рівненській області та 12 ліцензій у Житомирській області [23]. Номіновані на аукціон протягом 2019-2022 років: 2019 – 1 ліцензія, 2020 – 77, 2021 – 86, 2022 – 59 [6].

Не дивлячись на, здавалось би, привабливі зміни, проблеми методологічного та технічного характеру при геологорозвідувальних та видобувних роботах лишилися ті самі що й були, але тепер втиснені в 10 га, що до того ж пошкоджені внаслідок незаконного видобутку бурштину. Програми робіт були допрацьовані та змінені (табл. 2).

Першим ударом для власників бурштиноносних надр стала відсутність передбаченої законом типової угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт на ділянках бурштиноносних надр (ст. 97-1 Земельного кодексу України) [2]. Цей документ був затверджений 6 жовтня 2021 року, тоді як перший спеціальний дозвіл на користування бурштиноносними надрами був виданий 2 листопада 2020 року, через що виконання програми робіт та вивчення надр почалось для надрокористувачів, фактично, лише у 2022 році.

Другий удар – наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України №341 від 05.09.2022 [8] що вніс зміни у порядок дослідно-промислової розробки бурштиноносних надр [7]. Тепер користувачі бурштиновими надрами вимушені під час ДПР видобути не 5% від попередньо-оцінених під час геологорозвідки запасів на ділянці (до 600 кг), а 5 кг з 1 га площі спеціального дозволу [7-8], тобто для ділянок площею 10 га – це 50 кг бурштину, що при його середній вартості [19] у 10735,8 грн за 1 кг, ДПР не окупало навіть затрати на паливно-мастильні матеріали витрачені, тим паче в умовах війни та кризи в економіці країни.

Ці зміни, також, показали нульову фаховість законотворчої гілки влади у питанні надрокористування, оскільки законодавча та методологічна база почали суперечити одне одному.

Таблиця 2. Приклад програми робіт для родовищ бурштиноносних надр

№ п/п	Види робіт	Строки проведення
1.	Складання проектнокотировної документації на проведення геологорозвідувальних робіт у відповідності до Положення про стадії геологорозвідувальних робіт на тверді корисні копалини	IV кв. 2020 р.
2.	Проведення комплексу геологорозвідувальних робіт згідно з проектом	I кв. 2021 р.
3.	Складання та затвердження у встановленому порядку проекту дослідно-промислової розробки	II кв. 2021 р.
4.	Проведення дослідно-промислової розробки	II кв. 2021 р. - IV кв. 2021 р.
5.	Камеральні роботи: складання геологічного звіту, підготовка матеріалів і складання ТЕО постійних кондицій	I кв. 2022 р.
6.	Затвердження запасів корисної копалини в Державній комісії України по запасах корисних копалин	I кв. 2022 р.
7.	Проведення оцінки впливу на довкілля відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»	I кв. 2022 р.- II кв. 2022 р.
8.	Видобуток корисної копалини	III кв. 2022 р.- II кв. 2025 р.
9.	Рекультивация земельної ділянки	III кв. 2025 р.

Зокрема у пункті 2.3 Наказу № 34/м [7] вказано наступне: для ділянок бурштиноносних надр, для розрахунку початкової ціни продажу дозволу на аукціоні яких застосовувався фіксований розмір плати за 1 гектар відповідної ділянки бурштиноносних надр відповідно до Кодексу України про надра (132/94-ВР), обсяг видобутку бурштину не повинен перевищувати 5 кг з одного гектару площі ділянки надр, на яку надано спеціальний дозвіл на користування надрами. В той же час у пункті 12.10 Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ бурштину [5] чітко вказано таке: розвідувальні кар'єри необхідно проходити для відбору валових проб бурштину з метою встановлення його сортності, проведення технологічних випробувань, включаючи виготовлення партій ювелірних виробів... Мінімально необхідна

кількість бурштину-сирцю для виготовлення пробних партій виробів складає 100 кг, відповідно об'єм промислової валової проби повинен складати 3-4 тис. м³. Внаслідок внесених змін користувачам бурштиноносних надр унеможливили вивчення надр та захист запасів згідно Інструкції [5]. Крім того, в категорію бурштиноносних надр з фіксованим розміром плати за 1 га потрапили всі спеціальні дозволи на геологічне вивчення з ДПР, які на момент прийняття закону не встигли погодити проект ДПР у Держгеонадрах та Держпраці.

Кумедною є позиція Держгеонадр при зверненнях надрокористувачів – «надання офіційних тлумачень нормативних положень та правильного розуміння і застосування на всій території держави та надання офіційних роз'яснень таких положень виходить за межі повноважень Держгеонадр» [20]. Ще більш кумедним є те, що згідно Інструкції [5], при вивченні бурштинових надр допускають проходку розвідувальних траншей без ДПР, з яких можна видобути до 100 кг бурштину, проте він обліковується як геологічна інформація і податковий кодекс України не допускає його продажу. Траншеї не потребують погоджень, експертиз, планів гірничих робіт та раніше широко використовувались при розвідці.

Третій удар – це розуміння того, що кожна ділянка у 10 га несе за собою велике проектне, бюрократичне та фінансове навантаження і відпрацювати їх за 5 років неможливо. Перші захисти запасів на ділянках 10 га розпочались тільки у 2023 році. До промислового видобутку приступило лише 2 підприємства з 68. Водночас далекоглядні інвестори розуміли, що ділянки по 10 га є свого роду пасткою, одноразовим квитком у світ надр строком на 5 років для опортуністів та оптимістів. Тому з аукціонів продовжували продаватись ділянки для геологічного вивчення з ДПР бурштину на площі більші за 10 га по старому виду спеціальних дозволів який існував до 2019 року і уникнути проблем з типовою угодою для бурштиноносних надр, та 5 кг з 1 га на площі в 200 га було все ж суттєвим та доцільним при дослідно-промисловій розробці.

Варто зазначити що кумулятивний вплив від паралельної розробки 20 ділянок по 10 га в межах одного покладу нанесе

непоправну шкоду екології на відміну від послідовної розробки одного великого покладу.

Цікавим фактом є те, що цей закон [2] фактично узаконив гідромеханізований видобуток бурштину, чим зараз і користується частина надрокористувачів, проте скористатись цим методом для видобутку чи геологорозвідки в рамках ГЕО неможливо навіть попри всі його переваги.

4. Період 2023 рік – по сьогодні. У 2023 році внаслідок кропіткої роботи світ побачив «Magnum opus» народних депутатів України – Закон України №2805-IX від 01.12.2022 р. про «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами». Оцінку удосконалення автори проводять лише по відношенню до бурштиноносних надр. Основними нововведеннями стали:

- Нова методика обрахунку вартості спеціальних дозволів, згідно якої встановлюється ціна у 2,6 розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на момент розрахунку, за 1 гектар відповідної ділянки бурштиноносних надр за рік користування [12]. Тобто, якщо раніше ділянка бурштиноносних надр площею 10 га коштувала 340 тис. грн за 5 років користування, то тепер вона буде коштувати 3,5 млн грн. за 5 років.

- З Кодексу про надра зникли геологічне вивчення та геологічне вивчення з ДПР як види користування надрами.

- Право на одноразове безоплатне продовження строку дії таких спеціальних дозволів на користування надрами на строк, що не перевищує п'яти років.

Зміни, викликані цим законом, суттєво піднімають поріг входу в аукціони, що робить практично неможливим участь у них місцевих старательських артілей, малого та місцевого бізнесу. Крім того, пошук та розвідка родовищ бурштину тепер відійшло в минуле. Надра більше не надаються з метою геологічного вивчення. Спеціальні дозволи на ділянки надр з площею понад 200 га на 20 років вартують 77 млн грн. З практичного досвіду в кращому випадку лише 1 га з 5 га при пошуково-оцінювальних роботах є перспективним для промислового відпрацювання – ніхто вкладати такі суми за «кота в мішку» не буде, що

підтверджується результатами аукціону [21], що відбувся 14 вересня 2023 року.

Коротко розглянувши історію розвитку бурштинових надр можна виділити основні фактори, які спричинили зникнення українського бурштинового шляху:

- відсутність сталої законодавчої бази та сучасних методик, підходів до геологорозвідки та видобування;
- вимоги до вивчення надр не відповідають матеріально-технічним засобам сьогодення;
- розробка законопроектів без врахування думки геологів, науковців та надрокористувачів;
- корупція на всіх рівнях;
- відсутність у Земельному кодексі України вимог до землевласників і землекористувачів про надання земель надрокористувачам;
- відсутність інтересу держави до створення бренду українського бурштину, орієнтація ринку на постачання сировини, а не виробів;
- створення гігантських (понад 500 га) сплячих ліцензій, що фізично не здатні вивчити і відпрацювати власні ліцензії
- відсутність державних замовлень на проведення пошуково-оцінювальних робіт на бурштин.

Чому на сьогоднішній день ситуація з бурштиновим надрами є однією з найскладніших:

- протягом наступних 2 років більше 50 ділянок мають виконати геолого-економічну оцінку та захист запасів у ДКЗ. Навіть якщо їм вдасться продовжити строк дії на 5 років, більшість ліцензіатів залишиться без ліцензії через невиконання програми робіт;
- архаїчні, громіздкі методики пошуків і розвідки бурштину, що розроблялися 20 років назад для державних підприємств не відповідають ні потребам, ні можливостям надрокористувачів;
- зникнення поняття стадійності геологорозвідувальних робіт через зникнення геологічного вивчення як самостійного виду користування надрами. Спеціальні дозволи видаються за непомірну плату на нерозвідані надра.

Що можна зробити для покращення ситуації:

1. Розробка нової програми робіт для родовищ бурштину.

Пілотний проект [11] хоч і виявився невдалим, але мав одну з найоптимальніших програм робіт. У поєднанні з програмою робіт для бурштиноносних надр пропонується наступні рішення:

Таблиця 3. Проект нової програми робіт

№ п/п	Види робіт та витрат
1.	Складання проектно-кошторисної документації на проведення геологорозвідувальних робіт
2.	Проведення комплексу геологорозвідувальних робіт згідно з проектом
3.	Складання та затвердження у встановленому порядку проекту дослідно-промислової розробки
4.	Проведення оцінки впливу на довкілля відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»
5.	Дослідно-промислова розробка та експлуатаційна розвідка з 100% видобутком
6.	Камеральні роботи: складання геологічного звіту, підготовка матеріалів і складання ТЕО постійних кондицій
7.	Затвердження запасів корисної копалини
8.	Рекультивация земельної ділянки

На ділянках бурштину, пошкоджених незаконним видобутком, впевнений підрахунок запасів неможливий, тому що родовища українського бурштину мають третю групу складності, а техногенні зміни порушують і без того складну геологічну будову. Надрокористувачі зацікавлені у рентабельному та об'ємному видобутку сировини, держава зацікавлена в сплаті податків та ренти. Однією з головних ініціатив Президента є створення економічного паспорту, згідно якого плата за використання надр буде накопичуватись на персональних рахунках дітей український громадян та виплачуватись по досягненню повноліття. Наукової чи технічної цінності у розробці 68 ГЕО-1 на ділянках перемитих помпами немає. Основна задача – це нарощення видобутку, відпрацювання ліцензій, інвестиції в подальшу геологорозвідку.

2. Розробка нової інструкції із застосування класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ бурштину.

На сьогоднішній день необхідно прийняти реальність того, що одним з основних технічних засобів для вивчення покладів бурштину є шнекове буріння діаметром до 320 мм з відбором проби у 1,5 м та шурфи, пройдені методом гідророзмиву. Кількість, довжина та об'єм проб не грають ролі, оскільки контур підрахунку запасів бурштину завжди знаходиться в межах одного визначеного стратиграфічного утворення – межигірської світи. Після внесення у постанову №34/м від 03.03.2003 р. [7] змін, сенсу проводити ДПР на ділянках бурштиноносних надр немає. Видобути 50 кг ніяк не відобразять техніко-економічні показники та геологічну будову родовища. Розвідувальні траншеї потрібно прибрати як архаїчне явище. Дослідно-промислова розробка повинна бути з 100% вилучення з постійною випереджаючою експлуатаційною розвідкою. Після повного відпрацювання родовища формується звіт ГЕО, який передається у ДКЗ.

3. Дозволити використання гідромеханізованих методів при розробці проявів і родовищ невитриманої геологічної будови, малого масштабу (до 2 га), великої глибини (більше 12 м), низької промислової цінності (вміст бурштину до 10 г/м³). Подібний досвід експлуатації покладів бурштину поширений в Польщі [1] і застосовується для покладів складної геологічної будови, що залягають глибше 10 м.

Висновки. Створення української бурштинової промисловості не потребує інвестицій. Воно потребує, перш за все, відповідальної роботи законотворчих, виконавчих органів, зменшення бюрократичного, проектного навантаження на надрокористувачів, гарантій отримання земельних ділянок, на яких знаходяться надра.

Перелік використаної літератури

1. Zasady poszukiwań i dokumentowania złóż bursztynu. Zalecenia metodyczne. Warszawa, 2010. 59 p.
2. Закон України №402-IX від 19.12.2019 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин»
3. Закон України №2805-IX від 01.12.2022 р. про «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами»

4. Звіт: «Пошуково-оцінювальні роботи на бурштин у Володимирецькому районі Рівненської області на ділянках «Дубівка», «Жовкіні», «Володи-мирець», «Вирка» і «Володимирець Східний». /В. Артишук та ін. Рівне, 2009.

5. Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ буршину, затверджена наказом ДКЗ № 10.02.2003.

6. Інформація стосовно заяв, які надійшли для виставлення ділянок надр на аукціон https://docs.google.com/spreadsheets/d/1M5-6NjIbkECGkZ_i-tEwPIQZB8xXXixS8pjEknaSKBI/edit#gid=1611818073

7. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України № 34/м від 03.03.2003 року «Про затвердження Положення про порядок організації та виконання дослідно-промислової розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення».

8. Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України №341 від 05.09.2022 «Про затвердження Змін до Положення про порядок організації та виконання дослідно-промислової розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення»

9. «Перелік земель лісогосподарського призначення, у межах яких є частини, які порушені внаслідок незаконного видобування бурштину і потребують рекультивациі», затвердженого наказом Держлісагенства від 21.04.2017 № 138.

10. Підготовка до промислового видобутку південної ділянки родовища бурштину Вільне : звіт ДАК „Українські поліметали” [автор Б.А. Флорє]. – К.,2003. (Геоінформ). Інв. №59288

11. Постанова КМУ №1063 від 30 листопада 2016 року про «Деякі питання реалізації пілотного проекту рекультивациі земель лісогосподарського призначення, порушених внаслідок незаконного видобування бурштину»

12. Постанова КМУ №1374 від 15 жовтня 2004 р Про затвердження Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні (електронних торгах) спеціального дозволу на право користування надрами

13. Постанова КМУ №615 від 30 травня 2011 року «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами», редакція від 18.12.2017 р.

14. Пошуки бурштину в межах ділянок Литвиця, Томашгород та Олексіївка в Рівненській області : звіт Рівненської ГЕ ГЕ ПДРГП „Північгеологія” [відп. вик. Б. Степанюк ; автори Б. Степанюк, В. Шпирка, М. Криницька та ін.]. К., 2010. (фонди РГЕ).

15. Пошуки каменесамодіючої сировини на території діяльності ДРГП „Північгеологія” : звіт Рівненської ГЕ ПДРГП „Північгеологія” [відп. вик. М. Криницька ; автори М. Криницька, С. Волненко, В. Артишук]. К., 2002. (фонди РГЕ). Інв. № 414.

16. Протокол №560 від 19 серпня 2000 р. Державної комісії по запасах корисних копалин.

17. Ревізія площ незаконного видобутку бурштину в Рівненській області: звіт Рівненської ГЕ ПДРГП „Північгеологія” [автор С. Волненко]. К., 2009. (фонди РГЕ).
18. Родовища бурштину України та їх геолого-економічна оцінка / За ред. Г.І. Рудька. Київ–Чернівці: Букрек, 2017. 240 с.
19. Ціна одиниці товарної продукції гірничого підприємства – видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) (Цо) на третій квартал 2023 року <https://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/tsina-odynytsi-tovarnoyi-produktsiyi.pdf>
20. https://dostup.pravda.com.ua/request/21711/response/39775/attach/2/.pdf?cookie_passthrough=1
21. <https://nadra.info/2023/09/sand-gravel-gypsum-the-state-geological-survey-has-drawn-6-special-permits-for-the-use-of-subsoil/>
22. <https://vpr-ua.com>
23. <https://www.geo.gov.ua/investytsiynyy-atlas-nadrokorystuvacha/dorogoczinne-i-napivdorogoczinne-kaminnya/>